

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ІСТОРІЇ ТА ТЕОРІЇ ПРАВА І ДЕРЖАВИ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
З ДИСЦИПЛІН КАФЕДРИ ІСТОРІЇ
ТА ТЕОРІЇ ПРАВА І ДЕРЖАВИ

Навчальний посібник

Херсон
2017

УДК 340(075.8)
ББК 67.2я7
М 54

Затверджено
Вченою радою ХДУ
протокол № 6 від 26.12.2016 р.
Погоджено
НМР ХДУ
протокол № 2 від 21.12.2016 р.
Схвалено
НМР юридичного факультету
протокол № 3 від 14.11.2016 р
Розглянуто
на засіданні кафедри історії
та теорії права і держави
Протокол № 5 от 07. 11. 2016 р.

Методичні рекомендації розроблені:

Задорожня Н.О. – завідувач кафедри історії та теорії права і держави, кандидат філософських наук, доцент.

Новікова М.М. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри історії та теорії права і держави.

Зубенко В.В. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри історії та теорії права і держави.

Галуцько В.М. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри історії та теорії права і держави.

Томіліна Ю.Є. – старший викладач кафедри історії та теорії права і держави.

Задорожня О.В. – старший викладач кафедри історії та теорії права і держави.

Родік Л.М. – старший викладач кафедри історії та теорії права і держави.

Рецензент:

Казанчан А.А. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного і господарського права.

Експерт:

Сотула О.С. – доктор юридичних наук, професор кафедри галузевого права.

Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів
М 54 з дисциплін кафедри історії та теорії права і держави : навч. посіб. –
Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2017. – 164 с.

УДК 340(075.8)
ББК 67.2я7

ЗМІСТ

ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА (Задорожня Н.О., Родік Л.М.).....	4
ДЕРЖАВНЕ БУДІВНИЦТВО ТА МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ. МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО (Зубенко В.В.).....	22
ДЕРЖАВНЕ ПРАВО ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН (Зубенко В.В.)	36
КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ (Задорожня Н.О.)	53
РИМСЬКЕ ПРАВО (Томіліна Ю.Є).....	65
ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА: ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА УКРАЇНИ, ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН (Томіліна Ю.Є)	72
ФІЛОСОФІЯ (ФІЛОСОФІЯ, РЕЛІГІЄЗНАВСТВО, ЕТИКА ТА ЕСТЕТИКА) (Задорожня Н.О.).....	99
МІЖНАРОДНЕ ПРАВО (ПУБЛІЧНЕ, ПРИВАТНЕ) (Новікова М.М.)	107
ПОРІВНЯЛЬНЕ ПРАВОНАВСТВО (Новікова М.М.)	121
ПОЛІТОЛОГІЯ (Задорожня Н.О.)	128
СОЦІОЛОГІЯ (Задорожня Н.О.).....	134
ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ПРАВА І ДЕРЖАВИ (Новікова М.М.)	140
ІСТОРІЯ УКРАЇНИ (Галуцько В.М.).....	145
ІСТОРІЯ ВЧЕНЬ ПРО ДЕРЖАВУ І ПРАВО (Задорожня Н.О.) ...	159

ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

Відповідно до навчального плану ряд питань курсу вноситься на самостійне опрацювання.

Підготовку до самостійної роботи рекомендується почати з вивчення змісту відповідного розділу підручника чи навчального посібника. Слід зафіксувати для себе основні поняття теми і на цій основі опрацювати матеріал рекомендованих до теми заняття статей і монографічних робіт, проаналізувати тексти нормативних актів.

За підсумками роботи над джерелами до кожного окремого питання теми рекомендується скласти короткий конспект або тези відповіді, а також виконати в письмовому вигляді практичні завдання.

Мета самостійного опрацювання тем курсу – навчитися:

1. знаходити серед великої кількості літератури, періодики та інших джерел потрібну (задану) інформацію;
2. працювати з декількома джерелами, аналізувати матеріал, з метою виділити головну думку або суть питання, що розглядається;
3. коротко описувати одне і те ж явище з точки зору декількох авторів;
4. правильно робити посилання і формувати список використаної літератури.

Тема 1. Форми держави

Теоретичні питання

1. Типологія держав. Поняття про історичні типи держав. Держава і право перехідного періоду.
2. Загальне поняття і елементи форми держави. Основні види форм держави (монархія, сегментарна, полікратична).
3. Поняття та види форм державного правління, їх характерні риси. Форма правління сучасної української держави.
4. Поняття та види державного устрою, їх характерні риси. Державний устрій сучасної української держави.

5. Поняття та види державного режиму. Характерні риси демократичного і тоталітарного режимів. Державний режим сучасної української держави.

Методичні рекомендації

При вивченні першого питання необхідно ознайомитися з підходами до типології держав: формаційним та цивілізаційним. Необхідно розкрити сутність та зміст історичних типів держав та типів держав за сучасними критеріями класифікації. Слід звернути увагу на особливості держави перехідного періоду.

Слід мати на увазі, що поняття форми держави складається з тісно взаємопов'язаних між собою понять – форма правління, форма державного устрою та політичний (державний) режим. Варто розкрити зв'язок між формою держави і її соціальною природою.

Розглядаючи окремі сторони форми держави, особливу увагу слід звернути на визначення понять: «монархія», «республіка», «федерація», «унітарна держава» і «політичний режим». Студенту треба виявити основні ознаки, характерні для конфедерації.

Окрему увагу слід приділити характеристиці видів республік: парламентській, президентській та змішаній. Вміти їх розмежовувати за характерними рисами та ознаками.

Підготовка до відповіді має починатися з засвоєння поняття політичного режиму як сукупності прийомів і способів здійснення державної влади. Слід пам'ятати, що спектр політичних режимів в залежності від комбінації застосовуваних способів і методів здійснення державної влади дуже широкий – від авторитарного (диктаторського) до ліберального (демократичного).

Термінологічне завдання

Засвойте визначення понять: форма держави, форма державного правління, форма державного устрою, державний режим, тип, типологія, суспільно-економічна формація, цивілізація.

Практичне завдання

Складіть у зошиті схему видів форм держави за її елементами.

1. Підготуйте мультимедійну презентацію форм держави за її елементами.

2. Використовуючи конституції зарубіжних держав, складіть задачі на з'ясування форм сучасних розвинутих держав.

Тематика рефератів

- Форма сучасних розвинених держав
- Форма української держави на сучасному етапі
- Проблеми класифікації форм правління
- Республіка як форма правління в сучасному світі
- Система органів державної влади у федеративній державі
- Становлення та розвиток парламентаризму в Україні
- Форма правління держави
- Характеристика концепцій про соціальне призначення держави
- Характеристика концепцій про сутність держави
- Характеристика форм адміністративно-територіального устрою
- Юридичний статус суб'єктів федерації

Тема 2. Механізм, апарат держави. Орган держави. Особливості механізму сучасної України

Теоретичні питання

1. Поняття і значення механізму держави. Його склад (елементи).

2. Поняття і призначення апарату держави. Основні види апарату держави.

3. Поняття та ознаки органу держави. Класифікація державних органів. Державні органи сучасної України.

4. Поняття та елементи державної влади.

Методичні рекомендації

Необхідно засвоїти, що держава здійснює свої функції через діяльність органів, система яких утворює державний апарат (механізм). Слід вивчити поняття державного апарату (механізму). Варто ознайомитися з принципами побудови апарату держави.

Слід звернути увагу на те, що основним елементом механізму держави є орган держави. Необхідно сформулювати поняття органу держави і охарактеризувати його основні ознаки – владні повноваження, компетенція і т.д. Треба вміти класифікувати державні органи, відрізнити від державних установ.

Приступаючи до вивчення останнього питання, потрібно перш за все усвідомити сутність і основні характеристики державної влади як особливого різновиду соціальної влади. Державна влада має політико-вольовий характер, є концентрованим вираженням сили або організованим концентрованим володарюванням однієї частини суспільства над іншою.

Державна влада в кожен конкретно-історичний період має свою структуру і нормативно-правову регламентацію. Вона універсальна і, як правило, має легітимність, інститути впливу, суверенна, публічна, здійснюється професійними управлінцями на території, на яку поширюється її суверенітет.

Термінологічне завдання

Засвойте визначення понять: механізм держави, апарат держави, орган держави, державний службовець, влада, легітимність, легальність.

Практичне завдання

Складіть у зошиті схему класифікації органів держави за різним критеріями.

Проаналізуйте відповідні розділи Конституції України і, використовуючи загальну класифікацію органів держави, визначте видову належність (за різними критеріями) таких державних органів України: Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Конституційний Суд України, Верховний Суд України.

Тематика рефератів

- Механізм держави і його структура
- Механізм та форма сучасних розвинених держав
- Механізм та форма української держави на сучасному етапі
- Міжнародний захист прав людини

- Поділ влади у правовій державі: історико-теоретичний аспект
- Реалізація поділу державної влади в сучасній правовій системі України

Тема 3. Громадянське суспільство і правова держава

Теоретичні питання

1. Сутність громадянського суспільства.
2. Виникнення і розвиток вчення про правову державу в політико-правовій світовій думці.
3. Поняття правової держави та її ознаки.
4. Правова держава, громадянське суспільство і держава соціальної демократії.
5. Стан і перспективи формування правової держави в Україні.
6. Теорія демократії.
7. Сутність та класифікація прав людини.

Методичні рекомендації

Вивчаючи тему, слід перш за все, дати визначення громадянському суспільству, охарактеризувати його зміст та структуру.

Необхідно глибоко засвоїти суть вчення про правову державу, якісна новизна і теоретична цінність якої ґрунтується на тому, що правова держава розглядається як реальність, яка невіддільна від демократії, невід'ємних прав і свобод людини і громадянина. Потрібно усвідомити, що у правовій державі панує закон, що виключає свавілля і анархію, будь-які прояви зловживання посадових осіб.

Слід виділити особливості побудови в Україні правової держави, окреслити проблеми і перешкоди на шляху до цього.

Далі слід дати визначення демократії, охарактеризувати її роль у політичному процесі. Визначити основні критерії, принципи та ознаки демократичної організації суспільства.

Необхідно засвоїти основні права людини, їх поняття, сутність, класифікацію, окреслити тенденції розвитку прав

людини у сучасний період, дати поняття та визначити види соціальних обов'язків людини, їх зв'язок з правами людини.

Дати аналіз юридичним гарантіям прав людини. Необхідно охарактеризувати міжнародно-правові гарантії прав людини (поняття, види). Всесвітні та регіональні (зокрема, європейські) міжнародні юридичні гарантії прав людини. Імплементация міжнародно-правових принципів і норм щодо прав людини у державно-юридичну практику: поняття, стадії, механізм. Впровадження міжнародних норм з цього питання в юридичну практику України.

Термінологічне завдання

Засвойте визначення понять: громадянське суспільство, держава соціальної демократії, правова держава, демократія, представницька демократія, пряма (безпосередня) демократія, людина, особа, громадянин, права людини, соціальний обов'язок людини, гарантії прав людини.

Практичне завдання

Складіть у зошиті схему ознак правової держави.

Проаналізуйте I, II і III розділи Конституції України і визначте, які ознаки правової держави знайшли відображення в її статтях. Відповіді запишіть у зошиті.

Проаналізуйте поняття «правова держава», визначте ступінь її залежності від рівня розвитку громадянського суспільства.

Проаналізуйте літературу про громадянське суспільство і визначте перспективні проблеми його подальшого дослідження.

Проаналізуйте соціальну базу і правові основи існування античної, класичної (XIX ст.) і сучасної форми демократії.

Тематика рефератів

- Поділ влади у правовій державі.
- Правова держава та правова культура: взаємодія та співвідношення.
- Правова держава: історія ідеї і сучасне теоретичне розуміння.
- Держава і громадянське суспільство.
- «Масове суспільство» як альтернатива громадянському суспільству.

- Особливості формування громадянського суспільства в Україні.
- Конституція України і формування громадянського суспільства.
 - Демократія як форма реалізації народовладдя.
 - Демократія і самоврядування.
 - Забезпечення прав і свобод людини: міжнародні стандарти.
 - Забезпечення прав і свобод людини і громадянина в Україні.
 - Історія ідеї прав людини.
 - Міжнародний захист прав людини.
 - Система прав дитини.
 - Статус і моделі інституту омбудсмена.

Тема 4. Право в системі соціальних норм

Теоретичні питання

1. Право як загальносоціальне явище і як волевиявлення держави. Основні концепції про сутність права.
2. Поняття, сутність та призначення об'єктивного юридичного права, його ознаки.
3. Типологія юридичного права. Поняття та види типів права.
4. Поняття та види принципів юридичного права. Принципи (тенденції) сучасного права України.
5. Поняття та види функцій об'єктивного юридичного права.

Методичні рекомендації

Приступаючи до вивчення теми, особливу увагу зверніть на поняття «мононорми», на механізм дії норм, способів забезпечення їх реалізації. У первісному суспільстві панує звичай. Дотримання звичаїв спирається на різні способи примусу, що носять безпосередньо суспільний характер.

Розкрийте класовий і некласові аспекти походження права. Поясніть особливість становища – право висловлює узгоджену волю всіх членів суспільства і в той же час обслуговує інтереси економічно панівних соціальних груп, верств, класів. Зверніть увагу на два основних способи, за допомогою яких держава